

culatibus suis libenter distractis, certe nemo dubitaret, margaritam illam tam esse eximiam et singularem, ut dignum pretium jux inveniret. Quanti ergo facienda esset, si iudicio ullo praediti essemus, possessio regni caelestis, quam sapientia Dei, Verbum incarnatum, omnibus laboribus, et sudoribus, et doloribus suis per triginta trium annorum spatium, ac demum sanguine suo et morte sua pretiosissima comparavit? Nimis omnino stulti sumus, si rem illam pretio vilissimo temporalium quorumcumque honorum vendimus, quam Christus Dominus infinito pretio dignam duxit.

Quid? quod non solus Christus sanguine suo paradikum emendum nobis existimavit; sed sancti omnes ab illo edocti, quidquid habebant, quidquid valebant, quidquid erant, libentissime exponebant ut paradikum eumdem emerent. Quin etiam B. Paulus clamat: *Non sunt condigne passionibus hujus temporis, ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis.* (Rom. viii.) Et si quis a sanctis Martyribus omnibus peteret, an libenter tot suis acerbissimis tormentis paradikum emerit; et a sanctis Confessoribus, an libenter tot suis vigiliis, jejuniis, orationibus, elemosynis, persecutionibus paradikum emerit: certe clamarent omnes cum Apostolo: *Non sunt condigne passionibus hujus temporis, ad futuram, gloriam, quae revelabitur in nobis.* Quamquam enim Christi sanguis pretium paradisi pro nobis fuerit non solum dignum, nempe supereminens et excedens dignitatem rei, quae emitur: tamen voluit etiam ut nos emeremus, quo nos honoraret et exaltaret. Magna enim est hominis gloria, quod paradikum obtineat non solum ex merito Christi, sed etiam ex merito suo, quod tamen a Christi merito vim acceperit. Et si quis nolit, cum possit, bona agere et mala pati, ut paradikum emat, expellitur a mereatura Christi, tanquam servus malus et piger, ut (Matt. xxv.) Christus ipse movet in parabola de talentis: et Apostolus graviter monet cum dicit: *Si filii, et haeredes; haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi; si tamen compatimur, ut et conglorificemur.* (Rom. viii.)

Ac ne quis forte queratur, se non habere dignum pretium, sciat non postularia nobis, nisi id, quod habemus. Sic enim loquitur Sanctus Augustinus: «Regnum Dei tantum valet, quantum habueris.» *Tract. in Psal. xlii.* Et probat exemplis Scripturae divinae: «Quid tam vile, quid tam terrenum quam

frangere panem esurienti? tanti valet regnum caelorum. Scriptum est enim: Possidete paratum vobis regnum, esurivi enim, et dedistis mihi panem. Emit vidua duobus minutis. Emit Petrus relinquens retia. Emit Zachaeus, dando dimidium matrimonii.» Haec Sanctus Augustinus, cui consonat venerabilis Beda, cum dicit, eum, qui nihil habet praeter se, dando se, illud emere. «Res illa, inquit, id est regnum caeleste, aliud non quaerit pretium, quam te ipsum tantum valet, quantum es tu; te da, et habebis illud.» (*Serm. xix. de Sanctis.*) Certe enim Lazarus mendicus nihil habebat, quod daret, nisi patientiam in doloribus, et portatus est ab Angelis in sinum (*Luc. xvi.*) Abrahæ: et bonus latro nihil habuit in hoc mundo, quod suum esset, praeter liberam vocem, qua clamavit: *Memento mei, cum veneris in regnum tuum,* et audivit continuo: *Hodie mecum eris in paradiso.* (*Luc. xxiii.*) O vere magnam Dei liberalitatem! o ineffabilem hominis felicitatem, cui cum Domino suo de pretio rei super omnes pretiosissime tam facile transigere potest! Optas homo a Deo paradikum omnium voluptatum? Da te ipsum, et habebis illud. Quid est, Da te ipsum? Ama Deum ex toto corde tuo, humiliare sub potenti manu ejus, lauda illum in omni tempore, acquiesce libenter voluntati ejus, sive divitem sive pauperem, sive gloriosum sive ingloriosum, sive sanum, sive aegrotum te esse velit. Omnis enim voluntas ejus bona est, et omnia judicia ejus justa sunt. Dicas Deo, Tuus sum ego, fac de me secundum beneplacitum tuum, non resisto, non reclamo, non detrecto imperium: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.* (*Psal. cvii.*) *Non mea voluntas, sed tua fiat.* (*Luc. xxii.*) Hoc holocaustum super omne pretium est apud Deum, qui honorum nostrorum non eget. (*Psal. xv.*) *Nunquid vult Dominus, inquit Samuel, holocausta et victimas, et non potius ut obediat voci Domini?* (*1 Reg. xv.*) Hoc holocaustum obedientiae offerebat quotidie Christus Patri, quod ipse testatur cum ait: *Quae placita sunt ei, facio semper.* (*Joan. xviii.*) Et Apostolus Christi verus imitator: *Contentinus sive absentes, sive praesentes, placere illi.* (*1 Corin. v.*) Haec perfecta renuntiatio omnium, quae homo possidet (*Luc. xiv.*) vel possidere cupit: haec abnegatio sui ipsius, ut Deo soli serviat, est verum pretium paradisi. Neque, qui hac ratione dat seipsum, ut paradikum emat, amittit seipsum,

sed verissime felicissimeque invenit se ipsum, dicente Domino: *Qui perdidit unam suam propter me, inveniet eam.* (*Matt. x.*) *Et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam.* (*Joan. xii.*) Sed quoniam haec sapientia abscondita

(*Matth. xi.*) est a sapientibus et prudentibus hujus mundi, qui vere stulti sunt apud Deum, et stultorum (*Eccles. i.*) infinitus est numerus, ideo multi sunt vocati, pauci vero electi. (*Matth. xxii.*)

LIBER QUINTUS

CAP. I.

De thesauro abscondito in agro.

De sanctorum felicitate sub nominibus locorum in quibus habitant ii, qui vere felices sunt et beati id est, de regno caelorum, de civitate Dei, de domo Domini, et de Paradiso deliciarum, hucusque scripsi, quod meditanti Deus suggerere dignatus est. Addam nunc aliquid de felicitate eadem sub nomine rerum, quibus Dominus felicitatem sanctorum in parabolis comparavit. Initio vero sciendum est, verba illa Domini, *Simile est regnum caelorum, quibus in parabolis suis Dominus passim utitur, non referri semper ad verba proxime sequentia, quasi cum Dominus dicit: Simile est regnum caelorum homini negotiati, sensus esset, regnum caelorum esse simile homini negotiati: sed referri ad totam narrationem, in qua per similitudinem demonstratur via ad regnum caelorum: et aliquando ipsum regnum caelorum: sive caelestis regni beatitudinem describi obscurius, aliquando clarius, aliquando nullo modo attingi. Explicabo singula membra divisionis.*

Cum Dominus apud Mattheum proponit parabolam de seminante (*Matth. xiii.*), describit fructum, quem parit Evangelicae praedicationis juxta varias terrae dispositiones, et hoc vocat mysterium regni Dei: sed de beatitudine sanctorum nihil dicit. Cum vero idem Dominus in eodem loco addit parabolam de zizanibus, attingit breviter felicitatem sanctorum, cum dicit, triticum congregandum in horreum Domini, zizaniam vero alliganda in fasciculos ad comburendum. Sed cum in eodem loco narrat parabolam de quarente bonas margaritas, et de interveniente thesauro in campo abscondito, jam cla-

rius comparat regnum caelorum margaritae et thesauro. Atque hujus tertii generis invenio sex tantum inter parabolam Domini unam de thesauro abscondito in agro, alteram de margarita pretiosa, tertiam de denario dirnuro, quartam de domo distributae talenta, quintam de cena magna, sextam de nuptiis, quibus addemus duas similitudines ex Apostolo, unam de currentibus ad bravium, et alteram de certantibus in agone. Ita erunt octo considerationes de vita beata sanctorum ex nominibus parabolicis.

Prima igitur parabola, quae habetur apud Sanctum Mattheum, *Simile facit regnum caelorum thesauro abscondito in agro* (*Matt. xxiv.*). Et breviter docet, quomodo possit acquiri cum ait: *Quem qui invenit homo, abscondit, et pro gaudio illius vadit, et vendit universa, quae habet, et emit agrum illum.* Thesaurus significat copiam ingentem auri, argenti, et lapidum pretiosorum: et, ut monet Paulus Jureconsultus (*ff. De acquir. rerum dom. l. Nunquam.*), debet esse tam antiquus, ut ejus non exstet memoria; et ideo non habet proprium dominum, sed jure pertinet ad invenientem. Hic thesaurus est ipsa Divinitas, quae abscondita est in agro humanitatis Christi, ut recte exponunt sanctus Hilarius et Sanctus Hieronymus in commentario ad caput Matthaei tertium decimum. In Christo enim, ut ait Apostolus, absconditi sunt omnes thesauri scientiae et sapientiae Dei. (*Col. ii.*) Divinitas autem est verissimus thesaurus omnium honorum, et vere tam antiquus, ut nulla ejus exstare possit memoria, cum sit aeternus, et saecula omnia praecesserit: neque dominum habuit unquam hic ingens thesaurus, cum ipse sit Dominus omnium. Sed tamen ad jus inventionum accedere dicitur, quia ipse libenter se donat iis qui venditis omnibus cum acquirere satagunt. Dicitur autem abscon-

ditus, tamquam in agro defossus, in humanitate Christi: quia quamvis divinitas sit ubique, tamen nusquam magis proprie, quam in Christi humanitate, cui sic est unita, ut una persona sit Deus et homo: Quare Apostolus dicit: *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi.* (II Corint. v.) et quamvis nusquam sic magis quam in Christi humanitate, tamen sic in ea videbatur abscondita ut opus fuerit lucernam accendere, quæ Deum in Christo demonstraret. Ea lucerna S. Joannes Baptista fuit; qui ut scribit Sanctus Joannes, *Erat lucerna ardens et lucens:* (Joan. v.) et de quo prædixit David in persona Dei Patris. *Paravi lucernam Christo meo.* (Psal. CXXXII.) Joannes enim Baptista Christum manifestavit, ad vere Deum Dei Filium Unigenitum ostendit, cum ait: *Deum nemo vidit unquam: unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* (Joan. I.) Et rursus: *Qui de celo venit, super omnes est.* (Joan. III.) Et paulo post: *Pater diligit Filium, et omnia dedit in manu ejus. Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.* Sed quamvis hæc lucerna ardens et lucens tam aperte Christum Dei Filium manifestaret: tamen Judæi excecatis divinitatem in Christo absconditam cognoscere non potuerunt, aut noluerunt: nam *Si cognovissent, ut Apostolus loquitur, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* (I Cor. II.)

Hunc ergo thesaurum, qui divinitus illustratus invenit, *Abscondit, et præ gaudio illius vadit, et vendit universa, quæ habet, et emit agrum illum.* Abscondere thesaurum inventum, nihil est aliud, nisi sub humilitatis velo tegere acceptam gratiam: non se efferre ob lumen divinitus acceptum neque jactare consolationes et revelationes divinas, ne inanis gloria gloriam veram corrumpat. Itaque Isaias dicere solitus erat: *Secretum meum mihi.* (Isai. XXIV.) Et Apostolus: *Si gloriari oportet (non expedit quidem) veniam autem ad visiones et revelationes Domini.* (II Cor. XII.) *Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, etc.* Revelationem enim eximiam, quam acceptitrapus in Paradisum totos annos quatuordecim silentio textit: et semper texisset, nisi eam manifestandi necessitas coegisset. Et aperte dicit, non expedire ejusmodi dona patefacere, et sub alieno nomine patefacit, ut ostenderet quam ægre id faceret. Tale aliquid accidit Sancto Fran-

cisco, quando sacra stigmata divinitus illi fuerunt impressa (cap. 13. *Vitæ S. Francisci*); nam, ut Sanctus Bonaventura in ejus vita refert, alias solitus erat divinas revelationes silentio tegere, et cum Isaias dicere, *Secretum meum mihi:* tunc tamen cum videret rem abscondi non posse, cum magno timore petentibus fratribus seriem retulit visionis.

Porro cum gaudio venditis omnibus agrum illum emere ubi thesaurus, latebat, nihil est aliud, nisi eum, qui vult Deo et Christo frui in regno cælorum, oportere omnino a se rerum omnium temporalium affectum abdicare, et omnia sua et se ipsum Dei obsequio mancipare, idque non ex tristitia aut necessitate, sed cum gaudio magno; *Nilarem enim datorem diligit Deus.* (I Cor. IX.) Sed qui vere cognovit, quam ingens thesaurus sit Christo in æterna patria frui, videre oculis mentis ejus divinitatem, et oculis corporis ejus humanitatem, et omnium honorum Dei et Christi participem fieri, et de tanti boni possessione in æternum esse securum, non multum nec magnum illi esse videbitur temporalia omnia et vitam ipsam pro Dei amore et sempiterna felicitate contemnere. Testis nobis sit Sanctus Ignatius Martyr, qui in Epistola ad Romanos scribit: « Ignis, crux, bestiarum constantia, abscissio, separatio, contractio dissipatioque membrorum, totius corporis interitus, et omnia flagella Diaboli in me veniant, ut Jesum Christum merear adipisci. » Qui sic loquitur, certe multo minus timeret inopiam, ignominiam, exilium, carceres, ut thesaurum illum incomparabilem non amitteret. Quicumque igitur serio cupit thesaurum æternæ vitæ comparare, serio etiam cogitet ac recogitet, an paratus sit omnia alia bona contemnere: alioqui thesaurum illum, sine quo miserimus et pauperrimus in æternum erit, nunquam neque vivus neque mortuus obtinebit.

Sed unde fieri dicamus, ut thesauros auri et argenti tam multi anxie scrutentur; et non contenti humana diligentia, demonum adjumenta per nefarias artes adhibeant, cum ingenti periculo existimationis et vite et thesaurum tuum, Domine Deus meus, qui solus potest hominem ditissimum lacere, et quem sine labore, sine sumptibus, sine periculo invenire possunt, tam pauci quærent? Ego nullam aliam invenio causam, nisi vel modicam fidem populi tui, vel nimiam occupa-

tionem in rebus temporalibus conquirendis, quæ spatium cogitandi et considerandi divina promissa tua hominibus non relinquit. Ergo, bone Domine, adage nobis fidem erga promissa tua, et extingue sitim habendi divitiis temporales: sic enim fiet, ut majore studio investigemus thesaurum tuum; et inventum, venditis omnibus, tuo potissimum auxilio comparemus.

CAP. II.

De Margarita pretiosa.

Altera parabola, quæ est de margarita pretiosa, simillima est præcedenti, quæ etiam apud sanctum Mattheum proxime sequitur. (*Matt. XIII.*) In illa enim erat thesaurus, in ista est margarita, quæ instar thesauri haberi potest. In illa oportebat agrum, in quo thesaurus latebat, venditis bonis omnibus, comparare, et hic pariter oportet margaritam pretiosam, omnibus distractis, quæ quis possidet, emere. Itaque necesse erit, solum, in quibus hæc parabolæ discrepant, explicare. Discrepant autem in duobus, quod videlicet in illa nominetur thesaurus, in hac margarita pretiosa: et quod thesaurus casu sit inventus, margarita a negotiatore diligenter quæsit. Et quidem hoc loco beatitudo celestis, sive Christus ipse, margarita nominatur, ut sancti Patres docent, Ambrosius in sermone sexto, et Gregorius Nazianzenus Oratione 48. quæ est de fide tractatus, Rufino interprete. Dicitur autem margarita in hac parabola id, quod in superiore parabola thesaurus dicebatur, ut intelligamus, divinitatem Christi (quæ est æternæ felicitatis objectum, et cujus visio est ipsa formalis, ut cum Theologis loquamur, beatitudo atque felicitas) esse quidem thesaurum, sed non divisum in multas species auri, argenti, et lapidum pretiosorum, sed esse rem unam, quæ in se continet pretium thesauri infiniti. Margarita enim una res est; sed, auctore Plinio, culmen omnium rerum pretiosarum tenet. (*Lib. IX. cap. 35.*) Præterea thesaurus constare potest ex solis pecuniis, sed in maximo numero: qui thesaurus ad utilitatem solum, non ad voluptatem et decorem pertinet. Quare ne quis ex parabola superiore colligeret, celestem beatitudinem solum esse utilem, non decoram neque honorificam, addit Dominus hanc alteram parabolam, in

qua divinitatem Christi et felicitatem nostram similem esse docuit margaritæ pretiosæ, quæ præter utilitatem thesauri habet etiam pulchritudinem, et splendorem, qui exornat et oblectat.

Adde quod margarita symbolum est Christi, tum ut Filii Dei, tum ut Filii Virginis. Sicut enim margarita gignitur ex lumine solis et ex rore cæli, ut Plinius loco notato, et alii docent: sic etiam Filius Dei secundum Deitatem, gignitur a Patre lumine qui est sol increatus; et ideo dicitur in symbolo, « Lumen de lumine, Deus verus de Deo vero ». Et idem Christus secundum humanitatem genitus est ex rore coeli, quippe conceptus de Spiritu sancto, non ex semine viri. Denique margarita candida, lucida, solida, pura, lævis, rotunda est: et humanitas Christi, et multo magis sine ulla comparatione divinitas, candida est ob innocentiam, lucida ob sapientiam, solida ob constantiam, pura quia sine macula, lævis quia suavis et mitis, rotunda quia ex omni parte perfecta.

Jam vero margarita non casu invenitur, sed a prudente negotiatore diligenter quæritur. Neque tamen contraria est hæc parabola superiori, in quæ thesaurus fortuito inveniri dicitur; nam utrumque verum est, sed in diversis personis: et ideo Dominus divina prudentia parabolam hanc posteriori superiori adjunxit, ne quis existimaret omnibus id contingere, ut de improvviso in thesaurum incidant. Alios enim Deus singulari gratia statim illuminat, ut neque quærentes, neque cupientes, neque cogitantes, ad fidem veritatem, et ardentissimam charitatem, atque adeo ad certam spem vitæ æternæ obtinenda perveniant: atque isti thesaurum, quod ad se attinet, casu inveniunt; quamvis Deus non casu, sed æterna providentia sua ad hanc gratiam et futuram gloriam illos præordinavit. Alios vero Deus prevenit quidem gratia sua, sed non continuo thesaurum illis ostendit, sed inspirat desiderium inquirendæ veritatis, eosque facit sollicitos negotiatores, atque adjuvat et dirigit, donec inventant pretiosam margaritam. Exemplo nobis erunt Sanctus Paulus et Sanctus Augustinus. Sanctus Paulus non quærebat thesaurum verum, qui est Christus, sed persequabatur Christum ut seductorem et christianos ut deductos: et cum esset in itinere spirans minarum et cædis in discipulos Domini (Actor,

ix.) Christus illi apparuit, et simul excavit oculos corporis, et illuminavit oculos cordis tam ingenti lumine, ut continuo factus sit prædicator ex persecutore. Et quamvis id felici casu hoc illi acciderit, tamen quod illi casu fuit, in Deo providentia fuit. Sic enim ipse loquitur in Epistola ad Galatas: *Audistis, inquit, conversationem meam aliquando in Iudaismo, quoniam supra modum persequabar Ecclesiam Dei, et expugnabam illam, et proficiebam in Iudaismo supra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens patrum meorum traditionum. Cum autem placuit ei, qui me segregavit ex utero matris meae, et vocavit per gratiam suam, ut revelaret Filium suum in me, ut evangelizarem illis in gentibus, continuo non acquievi carni et sanguini (Galat. i.), et quae sequuntur. Itaque Beatus Paulus ab utero matris suae segregatus fuit a divina providentia, ut Evangelium Christi prædicaret: tamen non quasivit ipse bonam margaritam vel thesaurum in agro, sed sorte thesaurus se illi ostendit, et fecit ut amaretur ab eo charitate tam ardenti, ut nullis pepercerit laboribus: quin etiam omnibus periculis se objecerit, et omnia arbitratus sit ut stercora, ut Christum lucrificaret. (Phil. iii.) Contra vero sanctus Augustinus ab ipsa adolescentia flagrare coepit desiderio inveniendi pretiosam margaritam, id est veram sapientiam atque æternam felicitatem. Sed cum incidisset in sectam Manicheorum, diu multumque laboravit et secum ipse querendo et cum aliis disputando, ut inveniret Evangelicam veritatem: cum in ea secta nihil reperisset nisi narrationes fabulosas atque mendaces, jam pene desperabat de veritate invenienda, cum plurimos annos inquirendo consumpsisset. Sic enim ipse loquitur libro sexto Confessionum: « Veneram, inquit, in profundum maris, et diffidebam, et desperabam de inventionem veri » (lib. vi. cap. 1. Conf.) Placuit tamen Deo ut aliquando inveniret pretiosam margaritam: et tum sine ulla mora, venditis omnibus, hoc est, rejecto desiderio conjugii, quo maxime tenebatur, et spretis lucris et honoribus, quibus, ut ipse fatetur in libro eodem, vehementer inhiabat, se totum solius Dei obsequio perpetuo mancipavit. Hæc igitur causa est cur Dominus in parabola priore comparaverit regnum cælorum thesauro sine labore et casu reperto, et in posteriore simile esse dixerit margaritæ a negotiatore*

magno labore et studio conquistæ. Illud nunc superest, ut anima Christiana secum ipsa, et coram Deo, semotis ad tempus occupationibus aliis, serio reputet, et qualis sit hæc negotiatio, quam utilis et quam facilis hoc tempore, et quam difficilis, vel potius impossibilis, sit præsentium nundinarum amittatur occasio. Certe filii hujus sæculi non prætermittent occasionem emendi margaritam, quæ multis millibus nummorum aureorum vendi poterit, et nunc in præsentibus nundiniscentum nummis argenteis emi potest, etiamsi opus illis esset ad usuram gravissimam centum illos nummos argenteos accipere: et filii lucis tam imprudentes erunt, ut nolent emere margaritam, quæ illos in æternum divites et beatos efficiet, cum neque pecunias ad usuram accipere cogantur, neque huc aut illuc discurrere ad querendum pretium necesse sit; sed omnino sufficiat dare libenter id, quod habent, etiamsi duo solum minuta in facultatibus habeant? Ergo, Domine Deus, luceat lux tua in cordibus nostris, da cognoscere pretium impretable margaritæ tuæ, et simul vilitatem pretii, quod a nobis exigitur, ut illam obtinere possimus. Adde, Domine, ad miserationes tuas, ut non frustra tam pretiosam margaritam nobis ostenderit; et tu qui dixisti: *Ne mittatis margaritas vestras ante porcos (Matt. vii.)*, fac per gratiam tuam, ut si porcis similes aliquando fuimus, ignorantes dignitatem margaritæ tuæ, ut eam glandibus et siliquis postponentes, nunc a te illuminati et eruditi margaritam tuam cognoscamus et ambiamus et rebus omnibus dividendis cum gaudio comparemus.

CAP. III.

De denario diurno.

Sequitur parabola tertia de denario diurno promissa a patrefamilias laborantibus in vinea: quæ parabola habetur apud Sanctum Mattheum, (Matt. xx.) Et videtur prima facie valde extenuari in hac parabola præmium æternæ vitæ, cum comparetur denario diurno, quæ antea comparata est thesauro et margaritæ pretiosæ. Sed ista extenuatio adhibita est, ut merces congrueret, cum opere et labore: inepta enim videretur, si multitudo, si laborantibus per unam diem in vinea promitteretur ingens thesaurus, vel margarita, aut sceptrum, vel corona rega-

lis. Quod autem denarius iste non sit denarius paucorum æreorum nummorum, sed denarius cælestis, et qui satis abunde sufficiat ad victum et vestes per omnem æternitatem, facile demonstrari potest. Siquidem merces laborum respondere debet: labor autem operantium in vinea Christi non debet aestimari ex sola operis substantia: sic enim dicere debemus omnes cum Apostolo: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. (Rom. viii.)* Sed oportet eum laborem aestimare ex gratia Dei inhabitante corda justorum, quæ est fons aquæ vivæ salientis in vitam æternam. (Joan. iv.) Item virtute charitatis, quæ nobis infusa est per Spiritum sanctum, qui datus est nobis (Rom. v.); corona autem vitæ æternæ præparata est a Deo diligentibus eum, ut scribit Sanctus Jacobus. (Jac. i.) Item ex conjunctione cum Christo, qui tribuit valorem et pretium maximum fructibus palmitum vivorum, ut vitis vera; et operibus vivorum membrorum corporis sui mystici, cujus ipse est caput (Joan. xv.): et quibus ipse dixit: *Gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. (Matth. v.)* Denique nonne in iudicio, quando reddetur merces laborantibus in vinea, Dominus dicet: *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi: esurivi enim, et destitisti mihi manducare. (Matth. xxv.)* Siquidem opera charitatis pertinent maxime ad laborem, quo desudamus in vinea Domini.

En igitur quam pretiosus sit ille denarius, qui ab ipso Domino nominatur regnum. Neque immerito denarius iste regnum appellari potest, cum Christum ipsum representet non minus quam thesaurus vel margarita. Siquidem in denario impressa cernitur imago principis, et verba inscripta, et figura rotunda. Christus autem est imago Dei invisibilis, ex Apostolo (Hebr. i.) ad Colossenses (Col. i.), et Verbum æterni Patris, ex Joanne Evangelista (Joan. i.); et non habet initium dierum nec finem vitæ, ex Apostolo ad Hebræos, quod per rotundam figuram significatur. (Hebr. vii.) Et denique *Pecunia obediunt omnia (Eccl. x.)*, ut dicit sapientissimus Salomon; et Christus est omnium Dominus, ut testatur Sanctus Petrus in Actis Apostolorum. (Act. x.) Ergo denarius, qui datur laborantibus in vinea, Christus est, Deus verus, ac per hoc vita æterna, dicente Sancto Joanne in priore Epistola sua:

Et cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus. Hic verus Deus et vita æterna. (1 Joan. v.)

Sed videamus, quibus dandus sit pretiosus iste denarius: quem qui semel obtinuerint, nulla re amplius indigent. *Voca, inquit Dominus, operarios et redde illis mercedem. (Matth. xx.)* Itaque laborantibus in vinea sine intermissione, sine cessatione, sine negligentia dabitur: non dabitur autem stantibus in foro otiosis, vel aucupio, aut venationi, aut ludis et jocis vacantibus: merces enim meritis redditur, non gratis datur, et multo minus immeritis donatur. Quod enim Apostolus dicit, *Stipendia peccati mors, gratia Dei vita æterna (Rom. vi.)*, ideo dicit, quia sine gratia Dei præcedente nullus potest bene operari, sic ut debeatur illi merces æternæ vitæ: sed accepta gratia, quæ gratis, et non ex operibus datur, utique stipendium bonorum operum vita æterna erit. Sic enim loquitur Sanctus Augustinus in Epistola ad Sixtum Romanum Presbyterum: « Sicut merito peccati tanquam stipendium redditur mors: ita merito justitiæ tanquam stipendium vita æterna. » (Epist. cv.)

Neque propterea quod omnibus operariis detur idem denarius, existimandum est in regno cælorum premia esse omnibus paria; denarius enim vitam æternam, sive Deum sive Christum significat; et omnibus vita æterna, et Deus atque Christus communis erit. Sed quemadmodum idem sol clarius conspiciatur ab aquila, quam ab aliis avibus, et idem ignis magis calefacit proximos quam remotos; sic in eadem æterna vita inter videntes Deum et Christum, clarius videbit et jucundius gaudebit unus quam alius: et sicut diversa erunt merita, sic etiam diversa erunt præmia. Illud magis movere possent, cur Dominus in distributione mercedis ordinem incipiens a novissimis usque ad primos. *Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. (Matth. xx.)* Sed hoc pertinet ad gratiam Testamenti novi, ut intelligamus, nos feliciores esse Patribus Testamenti veteris: ac per hoc Deo grati simus, et in vinea ipsius diligentius atque alacrius laboremus. Patres sancti, qui ante Christi ascensionem vineam Domini coluerunt, Adam, Noe, Abraham, Moyses, et cæteri Patriarchæ et Prophetae, qui hora prima, tertia, sexta, nona vocati sunt, non solum longo tempore

laboraverunt, quia diutius vivebant; sed etiam post obitum multis annorum centuriis, et aliquot etiam millenariis, mercedem, id est denarium expectaverunt. Apostoli, et Martyres, et reliqui operarii, qui undecima, id est, novissima hora, interprete Sancto Joanne, venerunt ad vineam excolendam (I Joan. II.), paucis annis laboraverunt, et statim a morte regnum cœlorum ingressi denarium acceperunt. Quanta est hæc gratia, quam magna, quam solida, quod possit, si velit, homo Christianus, brevissimo tolerato labore continuo ad eum locum ascendere, ad quem sanctissimi Patriarchæ atque Prophetae longissimo tempore suspirarunt? Non sine causa veteres illi Patres cum quodam veluti murmure, quod admirationem potius quam querimoniam significare videtur dicebant: *Hi novissimi una hora fecerunt, et pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei et æstus*. Sed Dominus pro nobis respondit: *Amice, non facio tibi injuriam, nonne ex denario convenisti mecum? Tolle quod tuum est, et vade: volo autem et huic novissimo dare sicut tibi*. Quæ responsio non significat, homines novi Testamenti ex gratia, et non ex justitia parem cum illis mercedem accipere: sed habuisse gratiam uberioriorem per quam brevi tempore non minus, vel etiam magis laboraverint in vinea, quam longo illi tempore: ac per hoc mercedem parem, vel etiam majorem juste acceperint. Certe Apostoli tempore quidem brevi, sed fructum longe maximum Domino vineæ attulerunt. Quando unquam Patriarchæ vel Prophetae, relictis omnibus temporalibus curis, totum pene orbem terrarum paragrantes, integras Ethnicorum provincias ad verum Dei cultum pertraxerunt? Quando antiquis illis temporibus tam copiosus exercitus Martyrum pro fide veri Dei tormenta omnia et mortes acerbissimas pertulit? Quando in veteri Testamento tot chori sanctarum Virginum inventi sunt, qui agnum immaculatum sequentes, integritatem animi et corporis Deo voverent et redderent? Et ubi fuerunt antiquo illo tempore tot Pastores et Doctores, qui super gregem suum vigilantes, scriptis eruditissimis contra lupos, id est, hæreticos et Ethnicos, depugnarent? Ubi denique tantus numerus Eremitarum et Monachorum, atque aliorum religiosorum, qui vitam Angelorum emulantes in solis Dei laudibus et orationibus dies noctesque consumerent? Hæc et alia id genus eminentis-

simæ virtutis exempla ad gratiam novi Testamenti pertinent: propter quam gratiam recte Dominus parabolam concludit illis verbis: *Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi*, id est, multi vocati ad vineam excolendam omnibus ætatis mundi per horas undecim, sed pauci electi, id est, non numero pauci, sed unius tantum ejusque novissimæ horæ homines electi sunt ad gratiam novi Testamenti, per quam et maximum fructum laborando fecerunt, et maxima præmia brevissimo tempore acceperunt.

Neque vero existimandum est, omnes, qui hora undecima vocati sunt, denarium accepturos, sed eos solos, qui brevissimo illo tempore totis viribus in vinea Domini laboraverunt; plurimi enim sunt, qui scientes hanc horam esse novissimam, et modicum nos tempus habere, non dicunt, ut par esset, Brevis est vita nostra, ergo strenue laboremus ut in spatio temporis modico fructum plurimum afferamus, sed cum insipientibus dicunt id, quod legitur in libro Sapientiæ: *Dixerunt, inquit, cogitantes apud se non recte; Eziquium, et cum tedio est tempus vite nostræ; et non est refrigerium in fine hominis, et non est, qui agnitus sit reverentibus ab inferis (Sapient. II.)*; et paulo post: *Venite ergo, et fruamur bonis, quæ sunt: et utamur creatura tanquam in juventute celeriter. Vino pretioso et unguento nos impleamus, et non prætereat nos flos temporis. Coronemus nos rosas, antequam marcescant: nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo nostrum exors sit luxuriæ nostræ: ubique relinquamus signa lætitiæ: quantum hæc pars nostra*. Hæc sunt eorum verba, qui vel Deum non noverunt, vel dicentes se nosse Deum, factis atque operibus negaverunt. Qui quidem tam multi sunt, ut etiam ad eos referri possit illa conclusio: *Multi sunt vocati, pauci vero electi*. Multi enim sunt vocati hora novissima, sed pauci electi, quia pauci sic laboraverunt, ut denarium percipere mereantur.

Væ igitur nobis, qui hora novissima vocati, magnam partem illius horulæ ludendo et dormiendo consumimus, cum deberemus de momentis singulis ita solliciti esse, ut ne unum quidem momentum otiose nobis elaberetur: pendet enim ab his momentis æternitas præmiorum aut pœnarum. Et sine dubitatione quo major est gratia Testamenti novi Christianis concessa, tanto gravius

punientur, qui gratiam illam in vanum recipiunt: et sicut erunt novissimi primi in accipienda mercede, qui strenue laboraverint hora novissima; sic erunt novissimi primi in suppliciis perferendis, qui hora novissima strenue laborare neglexerint.

CAP. IV.

De Talentis, et gaudio Domini.

Quarta parabola illa est, in qua Dominus apud Matthaum de præmio beatitudinis ita loquitur: *Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam; intra in gaudium Domini tui*. (Matth. xxv.) Quo loco duæ res promittuntur fidelibus servis, potestas amplissima, et gaudium maximum. *Super multa*, inquit, *te constituam*, et quæ sint illa multa, explicat alio loco, cum dicit: *Beatus ille servus, quem, cum venerit Dominus ejus, invenerit sic facientem: quoniam super omnia bona sua constituit eum*. (Matth. xxiv.) Quid est autem, super omnia bona Domini constitui, nisi potestatem accipere in omnes res inferiores, et consortem fieri imperii, quod habet Deus id mundum universum? Quis capiat, quanta sit hæc potestas? Quis rex aut imperator in terris cum minimo sanctorum comparari potest?

Sed quoniam tanta potestas in homine non videtur haberi posse sine magna sollicitudine et perturbatione animi, ideo adjungit Dominus: *Intra in gaudium Domini tui*: quasi dicere velit. Quemadmodum te consortem facio summæ potestatis, sic etiam facio summæ quietis et voluptatis, quam nulla sollicitudo impedire vel diminueret poterit. Quantum sit hoc gaudium, quod promittitur justis in cœlo, inexplicabile prorsus est, neque antea sciemus quam experimento didicerimus. Interim tamen ex tribus vocabulis hujus ipsius sententiæ aliquo modo suspicari poterimus, gaudium illud fore maximum. Primum vocabulum est, *Intra*, nam quod non dicatur, intret in te gaudium Domini tui, sed contra, *Intra tu in gaudium Domini tui*, argumentum est, quod majus sit illud gaudium, quam ut nos totum capere possimus. Itaque intrabimus nos quasi in mare magnum sempiterni et divini gaudii, quod nos intus et extra totos replebit, et undique redundabit. Quis ergo in tanta gaudii affluentia locus poterit esse tristitiæ? Alterum

verbum est, *In gaudium*; ubi non promittitur nobis gaudium hoc aut illud, de hoc vel illo bono, sed ipsum gaudium absolute, ipsa voluptas, ipsa dulcedo, ipsa suavitas. Et quomodo non tota liquescat anima, tanta suavitate perfusa? Sed tertium verbum est, quod in immensum rem hanc exaggerat, videlicet illud, *Domini tui*. Intrabimus enim non in gaudium, quod gaudet homines vel Angeli quicumque, sed quo gaudet Deus, in quo sunt omnia infinita. Quis cogitare poterit, quale sit gaudium Dei, quis perfecte cognoscit infinitam bonitatem suam, et illa fruitur, ac de illa gaudet infinito modo? et tamen, o Christiane, quod nunc non vales cogitare, poteris experiri et gustare, atque illo in æternum frui, si servus bonus et fidelis esse volueris.

Videamus igitur nunc, ad quem vel ad quos tanta promissa pertineant. Ad illos nimirum pertinent, qui talenta sibi a Deo tradita multiplicare cum fide curaverint. Similitudo enim petita est ab homine divite, qui bona sua servis suis tradidit, et uni dedit quinque talenta, alteri duo, et tertio unum: eisque mandavit, ut sollicitè prudenterque negotiando talenta multiplicare procurarent. Et quidem variæ sunt sacrorum interpretum sententiæ de significatione talentorum. Alii per talenta intelligunt gratias datas, alii Scripturas sanctas: alii scientiam rerum exteriorum, quæ per sensus acquiritur, esse volunt quinque talenta; et intellectum atque operationem esse duo talenta, et intellectum solum unicum esse talentum: alii denique bona naturalia ut ingenium, judicium, et spiritualia, ut donum fidei, spei, charitatis. Sed omnes in eo conveniunt, multiplicare talenta, esse bene operari in salutem suam et aliorum. Mihi occurrit alia expositio, quæ non repugnat cæteris, et videtur per omnia accommodari ad ea, quæ Dominus de talentis dicit: Ac primum talenta hoc loco appellantur bona Domini: *Tradidit, inquit, illis bona sua*. Deinde talenta jubentur multiplicari negotiando in eadem specie: *Quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratum sum*. Tertio dicuntur dari unicuique secundum propriam virtutem. Postremo, a servo malo et pigro talentum tollitur. Ego igitur per talenta accipio animas fidelium ac piorum hominum, quæ committuntur fidei et diligentie prætorum. Ista enim sunt vere bona Domini, quæ nobis non donat, sed curanda et multiplicanda com-

mittit. Ideo non dixit Dominus Petro, Pisce oves tuas, sed oves meas. (*Joan. XXI.*) Reliqua sunt bona nostra, quamvis a Domino data, ut ingenium, iudicium, Scripturae gratiae gratis date, et reliqua omnia. Sed animas fideles et pias vocat bona sua, vineam suam, familiam suam, sponsam suam: pro his venit in mundum, pro his redimendis sanguinem fudit, ad has lucrandas misit Apostolos, quibus dixit: *Faciem vos fieri piscatores hominum.* (*Marc. IV.*)

Deinde animae fideles multiplicantur in eadem specie, quando praelatus verbo et exemplo convertit peccatores: quod fecit sanctus Petrus (*Actor. II.*), quando ad centum viginti fideles, quos illi Christus initio commisit, quando ait, *Pisce oves meas*, in die Pentecostes in ipsa prima concione convertit ad tria millia hominum (*Actor. IV.*), deinde ad quinque millia, postea ad multa millia. Et sanctus Gregorius Thaumaturgus, qui quando factus est Episcopus Neocaesariensis, fideles invenit septemdecim: sed eos ita multiplicavit, ut cum esset morti proximus, in tam ampla civitate soli septemdecim reliqui essent infideles: quam rem sanctus Gregorius Nyssenus refert in vita ejusdem Sancti Gregorii Thaumaturgi, quam copiose diligenterque conscripsit.

Ad haec ista talenta committuntur unicuique secundum propriam virtutem. Deus etiam, qui novit vires, id est, prudentiam, scientiam, charitatem, fortitudinem omnium non commendat animas nisi illis, quos novit idoneos ad onus illud ferendum. Et ideo nemo deberet se ingerere ad curam animarum, ad episcopatum praecipue, nisi vocatus ab eo, qui distribuit talenta secundum propriam uniuscujusque virtutem. Alioqui mirum non erit, si multi cadant, sub onere; neque excusationem apud Deum invenient, si dixerint, se humeros non habuisse tanto oneri pares? respondebitur enim: Quis te coegit onus supra vires subire? nonne tu voluisti, et rogasti, et contendisti, ut illud acciperes? nunc igitur patere, ut ligatis manibus et pedibus projiciaris in tenebras exteriores.

Denique talentum commissum servo pigro ab illo tollitur. Et hoc quoque rectissime quadrat, si dicamus, talenta esse animas fidelium. Qui enim unum talentum accepit, id est, curam solius animae suae, si eam non recte curaverit, perdet animam suam: fiet enim Diaboli mancipium. Quemadmodum

enim beati libertatem filiorum Dei acquirunt, per quam liberrime manent ubi volunt, et faciunt quidquid volunt, sic etiam contra reprobi amittunt omnem libertatem, et ligatis manibus et pedibus, neque ambulare possunt ubi volunt, neque facere, quod cupiunt, sed manere coguntur ubi non volunt, et nihil agere eorum, quae volunt; atque hoc est perdere animam suam. Itaque sententia haec, in qua per talenta intelliguntur animae fideles, omnino accommodatur parabola. Quomodo autem aliae sententiae apte accommodentur difficile admodum est docere: sed non ideo falsae, vel rejiciendae sunt; quia necesse non est ut accommodentur omnia, ut recte monet Sanctus Joannes Chrysostomus, sed satis est ut id accommodetur, quod est praecipuum in parabola. (*Hom. 48. et 65. in Math.*) Nos tamen explicationem nostram, persequemur, alias, ut dixi, non repudiantes.

Igitur Dominus tribus generibus hominum talenta commisit: iis, qui perfecti sunt, quales esse debent Episcopi, quinque talenta dedit, id est, integros populos curando: aliis minus perfectis, quales parochi esse solent, duo talenta, id est, pauciores animas, quae una parocia continentur: aliis adhuc magis rudibus et infirmis, quale est vulgus, singulis singula talenta, id est, curam suae solius animae. Quamvis et ipsi debent eo modo, quo possunt, verbo privatae exhortationis et exemplo innocentis vitae alios convertere a peccatis ad viam justitiae, et eo modo talentum sibi creditum multiplicare. Et quod dictum est de Episcopis et parochis, idem intelligi debet de principibus et magistratibus saeculi, et de patribus familiarum. Sic enim scribit Sanctus Augustinus: « Unusquisque paterfamilias hoc nomine agnoscat paternum affectum suae familiae se debere. Pro Christo et pro vita aeterna suos omnes admoneat, doceat, hortetur, corripit, impendat benevolentiam, exerceat disciplinam: ita in domo sua Ecclesiasticum, et quodammodo Episcopale implebit officium ». (*Tract. LI. in Joan.*) Atque in hunc sensum Magnus Constantinus dicebat se Episcopatum esse extra Ecclesiam, qui curabat quantum poterat, ut Ecclesia conservaretur et propagaretur, nec tamen Ecclesiastica munia usurpat.

Ac ne quis existimet, unum solum hominum, aut unum solum genus hominum in hac parabola reprehendi, quia ille solus, qui unum talentum acceperat, reprehensus et

punitus legitur, sciendum est, voluisse Dominum, ut ex illo intelligeremus pericula majorum. Quemadmodum enim ex eo, quod in iudicio novissimo praemia dabit facientibus eleemosynas corporales (*Math. XXV.*) et poenas non facientibus, intelligimus majora praemia danda esse facientibus eleemosynas spirituales, et maxima sanctis Apostolis et Martyribus, et Virginibus heroicis virtutes exercentibus, et contra majoribus suppliciis afficiendis fures, et latrones, et perjuros, et sacrilegos, quam eos, qui eleemosynas pauperibus non erogaverunt: sic etiam hoc loco, ex eo quod is, qui unum talentum acceperat, quod facile multiplicare poterat, tamen non multiplicavit, gravissime punitor; intelligere debemus, tanto facilis esse ut Episcopi et Pastores et principes et magistratus in hac re delinquant, quanto gravior et periculosius munus exerceat; et tanto etiam gravior in iudicio puniendus, quanto major est jactura multarum animarum, quam unius.

Audiamus quid Sanctus Augustinus de periculo gradus Ecclesiastici dicat in Epistola ad Valerium Episcopum suum: « Ante omnia peto, ut cogitet religiosa praemunita, nihil esse in hac vita, et maxime hoc tempore, facilius et laetius et hominibus acceptabilius Episcopi aut Presbyteri aut Diaconi officio, si perantorie aut adulatorie res agatur, sed nihil apud Deum tristius, miserius et damnabilius. Item nihil esse in hac vita, et maxime hoc tempore difficilius, laboriosius, Episcopi aut Presbyteri aut Diaconi officio: sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, quo noster Imperator jubet. » (*Epist. 147.*) Haec ille, qui hoc ipsum argumentum in reliqua Epistola sic tractat, ut operandum sit, ut omnes Ecclesiastici eam attente legant, atque illo possimum et ad episcopatum vel Presbyteratum temere aspirant; et cum obtinuerint, quod pelebant, et invenerint, quod quaerebant, aut gregem suum deserunt, aut aliis rebus intenti nihil minus quam de curando et prorogando numerum fidelium et piorum cogitant. (*Luc. II.*) Pastores certe in nocte Natalis Domini pastorum omnium principis custodiebant vigilias noctis super gregem suum: et si hoc fiebat super gregem rationis expertem, ab illis, qui figuram gerebant pastorem Ecclesiae; quanto magis fieri deberet a pastoribus ovium rationabilium, pro quibus Christus ipse, dum in terris versaretur,

pernoctabat in oratione, non utique pro se, sed pro ovibus exubando? (*Luc. VI.*) Et si Patriarcha Jacob pro ovibus soceri sui Laban tanto labore conficiebatur, ut diceret, *Dei nocturne aestu urebar et gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis*: quid facere oporteret pastorem ovium Christi, pro quibus ille sanguinem fudit? Et si Diabolus tamquam leogrugiens circuit quaerens quem devoret (*I Petr. V.*), an non etiam equum esset, ut bonus pastor assidue circumiret gregem suum, quaerens, quem liberet?

Sed, inquit, negotia ejusdem Ecclesiae cogunt ut gregem deseramus. Non contradico, si negotium sit grave, et tempus breve in eo expediendo consumi debeat: alioqui majora negotia minoribus anteposenda sunt; et majora per se, minora per alios expedire deberent. Nam si negotia cogunt a grege discedere, majora negotia, imo et bella gravissima cogunt a grege defensione non discedere. Intonat enim Apostolica tuba: *Non est nobis collectatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in caelestibus* (*Eph. VI.*) Et si dux abest, quis docebit milites quomodo debeant tela nequissimi ignea extinguere? certe Dominus Petro dixit et in eo Pastoris omnibus: *Pisce oves meas*, caetera tacuit, ut intelligeremus hoc minus esse praecipuum: et in Episcopali consecratione dicitur: *Vade, praedica populo tibi commisso: et de temporalibus negotiis nihil additur, ut Episcopus admoneatur, non esse aequanda temporalia spiritualibus, multo vero minus anteposenda. Denique in Concilio Carthaginiensi* (*Carth. A. can. 17. 18. 19. 20.*) quanto serio mandatur Episcopis, ut gubernationem viduarum et pupillarum ac peregrinorum non per se, sed per Archiepiscopum aut Archidiaconum agant, et institutionem testamentorum non suspiciant, et ut pro rebus transitoris non litigent provocati; et ut nullam rei familiaris curam ad se revocent; sed ut lectioni, orationi, et verbo praedicationis tantummodo vacent. Itaque Concilium Episcoporum ducentorum quatuordecim, id est, Africae totius, in quo etiam sanctus Augustinus interfuit, voluit omnino Episcopos omnia temporalia negotia, etiam pia et necessaria, per alios tractare, ut ipsi liberius tuendo gregi et multiplicando vacarent.

Haec igitur parabola sicut ostendit felicitatem